

بالە خانەى ياقۇبىيان

ئىدىرىس غەلى

رۇماننوسى ناۋدارى مىسىرى ۋە ئەرەب (عەلا ئەسۋانى) خاۋەنى دوو كۆمەلە چىرۆكو سى رۇمانە، بەھۋى ئەۋ كارانەيەۋە تاكو ئىستا چەندىن خەلاتى بەناۋبانگى ۋەرگرتوۋە، ئەمە جگە لەۋەى بەھۋى داکۇكىكىردىنى لەسەر مافەكانى مرقۇش خەلاتىكى ۋەرگرتوۋە، باۋكىشى رۇماننوسىكى بەناۋبانگ بوۋە بۇ خۇشى جگە لەۋ بەرھەمانەى ئامژەمان بېدان، لە مەدرىد ئەدەبى ئىسپانى خۇندوۋە.

تا ئىستا دوو رۇمانى ئەم رۇماننوسە بەناۋبانگە كراۋن بەكوردى (شىكاگو ۋ بالە خانەى ياقۇبىيان) ھەردوۋكىشىيان (سەباح ئىسماعىل) سەركەۋتوانە ۋەرىگىراۋن ۋە تۈنۈيۈپەتى بەھۋى كوردىيەكى پۈختەۋە كۆى روۋداۋ بەسەرھاتو ۋىنەكانى ناۋ رۇمانەكان بگوۋىرەتەۋە بۇ سەر زامانى كوردى ۋە رۇخە ئىستاتىكى ۋە جىژ بەخشەى نىۋ دۈنيانى رۇمانەكان بە ئەمانەتەۋە بگەيەنپەتە بەرچاۋى خۇنەنە.

بالە خانەى ياقۇبىيان سالى 2003 چاپكراۋە سالى 2006 كراۋە بەفېلم، لەروۋى سىياسىيەۋە كارانەۋەى سلبى بەجىھىشتوۋە لەچەندىن ۋلاتى ەردەبىدا بەھۋى ئەۋ ھىرشو رەخنانەى رۇمانەكە لە كۆمەلگەى ەردەبىى ۋە ئاينو دەسەلاتى دىكتاتۇرىيەنى ەردەب ۋە كىتۈرە داخراۋەكەيانى گرتوۋە قەدەغە كراۋ، ھاۋكات بۇ زۆربەى زامانە زىندوۋەكانى دىناش ۋەرگىرەدراۋە لەلەيەن رەخنەگرانو خۇنەرانەۋە پىشۋازىيەكى باشى لىكراۋە.

بەگىشتى كەسايەتتىيەكانى ناۋ ئەم رۇمانە برىتتىن لەۋ كارەكتەرانەى لەھەناۋى ۋاقىعو خۇدى ژيانەۋە سەريان دەرھىناۋە دەرگىرى سىستىم ۋەرگىرە بەھا بەزۇر پىرۇزكراۋەكانى ناۋ ژيانو كۆمەلگەى مىسرن لە قۇناغىكى دىيارىكراۋى مېژوۋىدا، عەلا ئەسۋانى ۋە شىارنە تۈنۈيۈپەتى سىروشتو رۆلى كەسايەتتىيەكانى دىيارى بكاتو لە چۈرچىۋى ئەۋ نەخشەيەدا بىاننەخشىنىت كە بۇ جىھانى رۇمانەكەى ۋە كىشەۋ بەسەرھاتو روۋداۋەكانى كىشاونى، تىگىشتن لە سايكۇلۇژىيەتو بىر كرنەۋەى كارەكتەركانى رەھەندىكى بىنچىنەيە بۇ گەيشتىنى ئامانچو پەيامو فكرەكەى، ئەۋىش رەخنە گرتنە لە عەقۇل ۋە فكىرى ەردەبى ۋە نىشاندىنى فەزائى ترسو ئائارامى گەندەلى ۋە جىۋاۋزى چىنايەتى ۋە ھەپەشەى ئىسلامى سىياسى، نوۋسەر سايكۇلۇجىستانە ئەۋ كەشو ھەلۈمەرجەى دىيارىكردوۋە كە ئەۋ چەمكە ناشرىنانە تىيدا سەر ھەلدەدەن ۋە گەشە دەكەن ۋە اۋجار ژيان تال دەكەن ۋە بەھا ئىنسانىيەكان بىنرخ نىشان دەدەن.

ئەم رۇمانە بەۋ پىيەى روۋداۋ گەلىكى ھەستىارو ۋاقىقى دەگىرپەتەۋە، كۆمەلىك كارەكتەرى زۆرى بەكار ھىناۋە، زۆربەيان رۆلى سەرەكىيان ھەيەۋ بەدرىژاى روۋداۋ بەسەرھاتەكان ئامادەييان ھەيە، ھەشيانە مەساحەى ئامادەييان كەمە بەلام بى كاريگەرىش نىن.

(زەكى بەگ) يەككە لەۋ كەسايەتتىيەنى كە لە خانەۋادەيەكى خانەدارو دەست رۇيشتوۋا گەۋرە بوۋە سەرۋەتو سامانىكى زۆرى بۇ ماۋەتەۋە، ناۋبراۋ ھەموو ژيانى برىتتىيە لە خواردەۋەۋە رابوارىن لەگەل ئافرەتداۋ دامركاندەۋەى ھەزە جەستەيەكانى، ئەۋ جۆرەھا سىكىسى لەگەل جۆرەھا ئافرەتدا تاقىكرەۋتەۋە، بەجۆرىك ۋەك كەسىكى پىسپۇرو تاييەتمەند شارەزى ژيانو نەپنى ۋە ئارەزۋەكانى ئافرەت بوۋە كە بەئاسانى دەتوانىت كىي بويت دەستى پىي رابگاتو لەگەلىدا چەندىن شەۋ لەسەر نوپنى رابوارىن بىۋىت، ئەمە سەربارى ئەۋەى كە تەمەنىكى زۆرى ھەيەۋ سىماي پىرپىتى تەۋاۋ جەستەى داپۇشيوۋ، بەلام تاۋى ھەزە سىكىسيەكانى سات لە دۋاى سات تاۋ دەسەنپەت.

(حاجى عەزامى) يەككىگە لەسەرمايەدارەكان و خاۋنى ژن و مال و منداڭ و كۆرى گەورەيە، ئەگەرچى بەرووكەش پياۋىكى ئايىنى و لەخوا ترسەو پەپرەوى بىنەما ئايىنىيەكان دەكات، بەلام ھەلپەي ئەۋىش بۇ ئافرەتو پارەو دەسلەت توۋشى چەندىن گىرمەو كىشەي دەكات و لەگەل چەندىن ھەپەشەو درۆو فرت و فېلدا دەرگىرى ژيان دەبىت، حاجى عەزامى بەھۆي پىرىبىۋىنى ژنەكەيەو ۋە ئەو ھەۋسە شەھوانىيەي كە دەللى ھىشتا لەھەرەتى لاۋىدايە، بىر لەۋە دەكاتەو كە لەگەل ئافرەتى تردا رابوئىت، سەردانى يەككىگە لەھاورى ئايىنىيەكانى دەكات كە مەلەيەكى دەستپۇشەتوۋە دەمراستى شارەكەيە، ئەۋىش ئەم شتە بەمافىكى سىروۋشتى حاجى عەزامى ملىۋنەر دەزانىت و بەپىي چەندىن و تەو ئايەتى خواو پىغەمبەر و قورئان رىگەي ئەۋەي نىشان دەدات ژنىكى گەنج و تەر بخوازىت تەنھا بۇ ئەۋكاتانەي كە حەزى لە رابواردنە بچىتە لاي، سەرەنجام بەدزى ژنەكەيەو بىۋەژنىكى گەنجى ھەژار دەخوازىت كە خاۋەنى منداكىشە، حاجى ئىماندار كۆمەلىك مەرج لەسەر بىۋەژنەي داماو دادەنەت لەۋانە: نابىت منداكەي لەگەل خۇدا بىنەت و دەبىت لەمالى باۋكى بەجىي بىلەت لەبەرەمبەر كۆمەلىك پارەدا، ھاۋكات نابىت بەھىچ شىۋەيەك ھەۋلى بىنىنى منداكەشى بدات، قورستىن مەرجىش كە دواجار مەرگو تەلاق و ئازارى لىدەكەۋىتەو ئەۋەيە كە بەھىچ شىۋەيەك نابىت مندايان بىت، بەدزىيەو لەناو بالەخانەي ياقوبىيان شوقەيەكى بۇ بەكرى دەرگىت و بەتەنیا جىي دەھىلەت، تەنھا ئەۋ كاتانە سەردانى دەكات كە باي شەھۋەت لەكەلەي دەدات، ژنەي داماو ھەموو شتىك قىۋل دەكات لەپىناو دلراگرتى مېردە پىرەكەيدا، بەلام ئەۋىش چارەنۋوسى بە تراژىدىا كۆتايى دىت.

(بووسەينىيە) ئەو ئافرەتە جوان و دلگىرەيە، كە بەھۆي ھەژارى خىزانەكەيان و دايەكە بىۋەژن و خوشكو برا وردەكانىيەو، بەدۋاي كارو بىۋىدا دەرگەپىت و بەم ھۆيەشەو دە بىتە نىچىرى چەندىن خاۋەنكارى شەھوانى چاۋ برسى، ئەو باش لەژيانى كۆلەمەرگى خۆي و خىزانەكەي تىگەپىشتوۋە، بۆيە ھەموو جۆرە سوكاىەتى و دەستىرپىۋى ئىستىغلال كرىك قىۋل دەكات، تەننەت ۋاي لىدەت دەستبەردارى خۆشەۋىستىيە حەقىقىيەكەي بىت لەگەل (تەھا) داۋ ئىتر وەك ئافرەتىكى شارەزا لە ۋەلامدانەۋەي ئەۋ پىۋانەي داۋاي رابواردنى لىدەكەن لەبارەمبەر پرىك پارەدا شارەزايىيەكى باش پەيداكات، ئەم ئافرەتە بەھۆي ھەژارى بىكارىيەو كە لەئاكامى گەندەلى بەرپىرسان و دىزىنى سەرۋەت و سامانى كۆمەلگەكەيان لەلەيەن دەۋلەت و بىبەزىيى بازارگان و سەرمايەدارەكانەو دروۋست بوۋە، ئاكامى ژيانى بەرەو تالى دەۋات و لە دواجاردا لە نوۋسىنگەكەي زەكى بەگ كاردەكات، لەۋىش دەكەۋىتە بەردەم پياۋىك كە شەھۋەت داگىرىكردوۋە پىسپۇرە لە دەستەمۇكردى ئافرەت و رابواردن لەگەلپاندا، بووسەينىيە ماۋەيەكى زۆر لەرگەي سىكسەۋە ۋەلام بە خواستى شەھوانى و جەستەي پىرى زەكى بەگ دەداتەو سەربارى چەندىن كىشەو سووكايەتى و ئىھانە لە دواجاردا زەماۋەند دەكەن پىكەۋە، ھەلەبەت ھۆكارى ئەۋەي ئەۋ كچە جوان و گەنجە لەگەل پىرە پياۋىكى داۋىن پىسدا زەماۋەند دەكات، تەنھا بۇ ئەۋەيە لەگەلى پىۋات بۇ ۋلاتى فەرەنسائو لەۋ دۆزەخە رىزگارى بىت كە ناۋى مىسرە.

(تەھا) يەككىگە لەۋ كەسايەتيانەي كە لەسەرەتاي رۆمانەكەدا بەشىۋەيەكى جوان و شەخسىيەتىكى بەرزو دىنبايەك ھىۋا بە عىشق و ژيان دەردەكەۋىت، بەلام رۆژگارى رەشو ھەژارى وردە ۋەدە ئەم كۆرە گەنجەو خەۋنەكانى لەبار دەبەن و دەيكەنە تىرۋرىست، تەھا لەگەرمەي عەشقىكى قولدايە لەگەل (بووسەينىيە) نەخشەي ژيانى ھاۋبەشيان دارشتوۋە بۇ دوۋا رۆژو ھەموو ئاۋاتىكى ئەۋەيە بچىتە كۆلىۋى ئەفسەرى، بۇ ئەم مەبەستە خۆي ماندوۋ دەكات و نمرەيەكى باش بەدەست دىنەت، لەھەموو تاقىكردنەۋەكانى ۋەرگرتىا لە كۆلىۋى ئەفسەرى سەرکەۋتوۋ دەبىت، بەلام كاتىك پىرسىبارى ئىش و كارى باۋكى لىدەكەن ئەۋ راستگۆيانە پىيان دەلەت كە دەرەكەۋانى

بالەخانەى ياقوببائە، تەنھا بەو دەلىلە ئاواتو خەونى ئەو گەنجە لە چال دەنئىر رەفزی دەكەن، بەمەش كۆلئاداتو نامەيەك بۆ سەرۆككۆمار دەنووسىت، پاش ماوئەيەك وەلامى لەسكرتېرى سەرۆك كۆمارەو بۆ دېتەو وەو پىي رادەگەيەنن كە ليژنەكە لەسەر حەقنو مافى ئەوئى نىيە لەو كۆليژەدا وەرگىرېت، تەھا بەناچارى دەچىتە كۆليژىكى ترو لەوئى دېمەنى جياوازى چىنايەتى لەناو خويىندكارەكاندا دەبينى، بۆيە بەشويىن كەسانىكىدا دەگەرېت وەك خۆى ھەژاربن لەو كاتەدا كۆمەلىك خويىندكار دەناسىت كە سەر بە تاقمە ئىسلامىيە توند رەوەكانن، لەرېگەى ئەوانىشەو شېخ شاكىر دەناسىتو بەشدارى كۆبوونەو وەكانىان دەكات، لەژىر رېنمايىيەكانى شېخو گروپەكەدا پەرورەدە دەكرېت تا ئەو كاتەى متمانەى تەواو بەدەست دىنېت لەلايان، ئىستا ئىتر تەھا تەواوى رەفتارو مامەلەكانى لەگەل چواردەورىدا گۆراومو وەك كەسىكى ئىسلامى ئامادە بۆ جىھاد دەرکەوتوو، رۆژىك بە برىارى (شېخ شاكىرى) بەرپرسى گروپى ئىسلامىيە سىياسىيەكانى ناو شار، تەھا لەگەل ھەزاران خويىندكارى كۆرپو كچى ئىسلامىدا، بەشدارى خۆپىشانداىكى گەرە دەكات بۆ ئازاد كردنى كۆمەلىك لەبرايانى ئىسلامى كە لەلايەن ھىزەكانى ئاسايشەو دەستگىر كرابوون، ھىزەكانى ئاسايش بۆ بلاوہ پىكردنى خۆپىشاندەران گازى فرمىسك رشتن بەكار دىننو سەرکوتى نارەزايەتىو داواكارىيى خويىندكارەكان دەكەن، نىوہ شەويك تەھا لەژورەكەى خۆيدا لەمالەوہ دەسگىر دەكرېت، ئىستا ئىتر تەھا لەزىنداندا ناخۆشترىن رۆژەكانى ژيانى بەرپىدەكات، سەربارى لىدانو قسەى سوک دەستدرىژى سىكىسى دەكرېتە سەرى، پاش ماوئەيەك ئازاد دەكرېتو تووشى عوقدەى تۆلە كردنەوہ دەبېت لەبەرامبەر ئەو ئابروو تكاندنەيدا، لەرېگەى شېخ شاكىرەوہ رەوانەى سەربازگەى مەشقى تېرۇرىستان دەكرېت لەوئى مەشقەكانى بەباشى ئەنجام دەداتو بەردەوام ھەلەپەى ئەوہ دەكات بىنئىرنە ناو شار بۆ ئەنجامدانى كردەيەكى سەربازىو جىھاد، ئەو پىي خۆشە تۆلەى خۆى بكا تەوہو بگات بەپلەى شەھىد بوون، ھەر لەو سەربازگەدا بۆئە ژنىكى بۆ دىنن كە پىشتر مېردەكەشى ئىسلامى سىياسىى بووہو كۆژراوہ، سەربارى چىژى سىكىسى لەگەل ئەو ژنەدا، شەوانە ھەر بىر لەوہ دەكاتەوہ كەى دەينىرن بۆ جىھاد بۆ ئەوئى تۆلەى لاقەكردنەكەى بكا تەوہ، رۆژىك ئەمىرەكەيان لەگەل دوو برىاى دىكەيدا دەينىرن بۆ شار بۆ كوشتنى ئەفسەرىكى ئاسايش، ھەمان ئەو ئەفسەرەى لەزىندان سەرپەرشتى لاقە كردنەكەى دەكرى، لەوئى زابتەكە دەكوژنو خۆشى دەكوژرېت.

(حاتەم رەشىد) مندالى ژنىكى فەرەنسىو پىاويكى مىسرىيە، كۆرى خىزانىكى دەولەمەندەو چەندىن خزمەتكار سەرپەرشتى شتەكانى ناو مالەكە دەكەن، تەنانەت دايكو باوكى نايانپەرژىتە سەر ئەوئى پەرورەدەيەكى تەندرووستى بكەن، ئەوان بەردەوام لەشەپرو كىشمەكىشكان، دايكى بەردەوامە لەخيانەتكردنو بەردەوام لەگەل دۆستەكانىدا خەرىكى قسەو رابوردنە، باوكىشى لەو جۆرە پىاوانەيە كە لەتاو ئىشو كارە تايبەتییەكانى خۆى ھەستناكات مندالىكى ھەيە بەناوى حاتەم، حاتەم ئەو كاتە تەمەنى نۆ سالان بوو، روخسارىكى جوانو ھىمنى ھەبوو، يەككى لەخزمەتكارەكانىان مندالبازەو دەستدرىژى دەكاتە، ئەو لەناو سرووشتى خىزانىكى ناتەندرووستدا گەرە بوو، ئىستا ئىتر كەسىكى كاملە و خاوەن سەرودەتو سامانىكى زۆرە، بەلام زۆر چىژ لە جنسى ھاو رەگەزى دەبينىت، عاشقى كۆرىكى ئاسايشى دەستكورت دەبېت بەناوى (عەبدە) بۆ ئەوئى شەوان لەگەلیدا بچىتەوہ بۆ شوقەكەىو ئارەزوہ سىكىسيەكانى تىر بكات پارەيەكى زۆرى بۆ خەرج دەكات، حاتەم ئامادەيە بۆ رازىكردنى ئەو كۆرە گەنجە ئەسمەرە تەواوى سەرودەتو سامانەكەى بخاتە خزمەتییەوہ ئاخىر ئەو ھەر بەراستى عاشقى ببوو، وەك ئافرەت مامەلەى لەگەل دەكرىو دەخوازىت عەبدە مېردىكى باش بېت لەكاتى

جوتبونياندا، عەبدە ئەگەرچى جار جارە ترسى خوا بە ئاگى دىننەتەو ەو كارە نەشیاو ەى كە دەيكات، بەلام ەمیشە بەبرىك پارەو ئىمتىيازاتى تر لەلایەن حاتەمەو ە رازیدەكریتەو ە، ئىدى ژيانى حاتەم ەو ەبدەش لىوانلىو دەبىت لە ئازار.

(كەمال فولى) وینەى سیاسىيەكو فەرمان رەوايەكى گەندەلەو ەو ەلومەرجەدا سوودو قازانچىكى باشى كىردو ە، ئەگەرچى ئەو لەخیزانچى ەژاردا پەروەردە بو ە، بەلام پلەيەكى بەرزى خویندن دەپرىتو پىروانامەيەكى بالا وەردەگرىت، ئەو لەسەرەتادا وەك سیاسىيەكى چەپو سوسىيالىستى دەست بەكار دەكات، لەگەل گۆرانی ھاوكتشە سیاسىيەكان و ەرسەپنەنى بلۆكى سۆسالىستى، ئەمیش ئاراستەى فكرى دەگۆپرىتو ئىتر وەك ھونەرمەندىكى كارامە لە فرتوفىلەكانى سىياسەت تىدەكات و ەموو شتەكان بۆ خزمەتى خو ە گەندەلەكانى بەكار دىننەت. بەگشتى رۆمانى بالەخانەى ياقوبیان، كورتكراو ەى چىرۆكى ژيانى ولاتى مىسرە لە قۇناغىكى دىارىكارو ە، لە ەلومەرجىكى ناتەندرووستدا كە گەندەلەو بەرتىل خواردن و دزى و فەزای نا ئارام و ەپەشەى تىرۆر فەزای گشتى كۆمەلگەكە پىك دەهینن، عەلا ئەسوانى لە كۆمەلەك رەھەندى سايكۆلۇجى و فكرىيەو ە خەسلەت و تايبەتمەندىيەكانى كۆمەلە سەرمایەدارى و نارىكى سىستىمى ئابوورى و بىباكى دەسلەتە گەندەلەكانى شىكرىدۆتەو ە، بەشپەيەكى و اقى تىشكى خستۆتە سەر برىنەكان و كىشەكانى دەرختو ە، ئازايانەش پەنجەى بۆ ەموو ئەو ھۆكارانە درىژ كىردو ە كە بوونەتە سەرچاوە ئىش و ئازارو كىشە تالەكان، بەتايبەت پىرسى ئابوورى وەك ھۆكارى بنەرتە دەستنىشان كىردو ە بۆ سەرھەلەكانى كىشەكان و بەلارىدا چوونى مرقۇفەكان.

بەگشتى چارەنووسى كەسايەتەكانى ناو ئەم رۆمانە تەواوىك تراژىدىن و ەريەكەيان حىكايەتەكى دوورو درىژى غەمگىنى ەيە، زۆرىەيان قورىانى كولتوورو سىستىم و بارى ئابوورى و ەژارى و ەلومەرجى داسەپاون.

ئىمە پىشتر لە رۆمانى شىكاگۆدا بەر دنیاو فكرى عەلا ئەسوانى كەوتىن، لەكۆمەلەك رەھەندەو ە بالەخانەى ياقوبیان نەيكە لە شىكاگۆو ە، ئەویش بوونى زمانە سادەكى تەكنىكى بەرزى گىرپانەو ەو گرىدانى دىمەنەكانە بەيەكەو ە، ەللى گشتى ھاوېەشى ەر دوو رۆمانەكە لەو ەدا دەبىرنىت كە باس لەگەندەلەو ە ەرشەى ەيزە تىرۆرىستەكان و كارىگەرى كولتوورو فكرى ەرەبى و ئىسلامى لەسەر بونىادى بىركردنەو ەى تاكەكان دەكات، بەتايبەت گوتار خەتەرنەكى ەيزە ئسولەيەكانى نىشانداو ە، كە ماو ەيەك لە ەناوى ەرەبەو ە سەريان ەلداو ئىستاشى لەگەلدا بىت وەك ەپەشەيەك بۆ سەر مرقۇفەيەتى خو ەيان نامشكرىدو ە، ئەو ەشى نەشاردۆتەو ە كە زىجار دەسلەت و ەيزە دىموكرات و سكۆلارەكان خو ەيان رىگە خو ەشكەرن بۆ درووستكردى ئەو فەزاو ەلومەرجەى كە ئەو گروپانە تىيدا گەشە بكەن و سەر ەلەبدەن، بو ەرانەو راستەو خو ەيانە رەخنەى لە قۇرمى دەسلەتدارىتى بەناو عىلمانى و دىموكراسەيەكان و ناسىونالىستەكانىش گرتو ەو بەبەشەك لە سىنارىۆ رەشەكە وەسفىان دەكات.

ئەگەرچى چەمكى سىكس بالادەستىيەكى تەواوى لەناو ئەم رۆمانەدا ەيە، بەلام ئەسوانى ئەو ەندەى وىستوويەتى جەخت لەو ەلومەرجە بكاتەو ە كە سىكسى زۆرە مىلى و لاقەكردن تىيدا بەبى وىستى كەسەكان سەرھەلەدەن، نىو ئەو ەندە نەيوستو ە لەگرنگى سىكس بدو ەت، بەتايبەت لەو ەلومەرجەدا ئافرەتى وەك قورىانىيەك نىاشنداو ە كە بەردەوام لەسايەى ئاين و كولتوورى داخراوى ەرەبىدا وەك پاشكۆى پىاو چاو لىدەكرىن و دەبنە ھۆكارىك بۆ وەلامدانەو ەى خەزو پىنداوىستىيەكانى پىاوسالارى.